

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНО КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Тетяна Леонідівна СИРОЇД,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету Харківського
національного університету ім. В. Н. Каразіна
<https://orcid.org/0000-0002-8165-4078>*

Конвенція про права дитини (прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1989 р.) в аспекті гарантії права вільно висловлювати свої думки акцентує увагу на тому, що це право включає свободу шукати, одержувати і передавати інформацію та ідеї будь-якого роду, незалежно від кордонів, в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини (ч. 1, ст.13) [1]. Рік прийняття Конвенції ознаменований появою на світ Інтернету та винайденням всесвітньої комп'ютерної мережі «Всесвітня павутина», що забезпечила новий спосіб поширення інформації в онлайн-режимі. Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) мають глибокий вплив на весь світ. Вони допомагають долати відстані, створюють нові засоби спілкування, навчання, практичної діяльності та надання послуг. Дітям і молоді ІКТ надають величезні можливості, забезпечуючи їм нові засоби, що дозволяють брати участь у творчих процесах навчання, соціальному спілкуванні і розвагах. Діти визнають величезні можливості розміщеної в мережі інформації, і багато хто розуміє, що цифрова грамотність є важливим навиком для їх майбутнього дорослого життя.

Все більше дітей раннього віку в усіх регіонах починають користуватися ІКТ. Діти все більше часу проводять в Інтернеті, самостійно або без контролю і нагляду з боку дорослих. Хоча вони тим самим підвищують свою цифрову грамотність, одночасно вони і піддають себе небезпекам. Адже одночасно з унікальними можливостями, які відкривають ІКТ, існують і пов'язані з ними ризики, які роблять дітей вразливими щодо отримання шкідливої інформації, залякування, жорстокого поводження й експлуатації. Шкідливі матеріали й інформація, в тому числі насильницького, відкрито сексуального і ненависницького характеру, стають більш доступними і можуть швидше поширюватися, потенційно досягаючи мільйонів користувачів, зберігаючись у кібернетичному просторі навечно. Насильство, жорстоке поводження й експлуатація можуть мати місце в приміщеннях, які знаходяться поза сферою контролю дорослих, у тому числі в тих випадках, коли діти виходять у мережу з мобільних пристроїв або в Інтернет-кафе, причому виявити ці зловживання і застосувати відповідні заходи реагування часом нелегко, в тому числі сім'ям і вихователям, вчителям та іншим особам.

Зважаючи на цю обставину міжнародна спільнота докладає зусилля щодо розробки правової основи протидії протиправним, злочинним діям

проти дітей з використанням ІКТ. Так, у прийнятій під егідою ООН Декларації та Плані дій «Світ, сприятливий для дітей», поставлено за мету захист дітей від будь-яких актів насильства, зловживання, експлуатації та дискримінації, а також від усіх форм тероризму і захоплення заручників (ст. 6) [3]. Дохінською декларацією передбачено застосування конкретних заходів, направлених на створення захищеного і стійкого кіберсередовища, попередження і припинення злочинної діяльності, що скоюється за допомогою Інтернету, приділяючи особливу увагу [...] торгівлі людьми та захисту дітей від експлуатації та наруги через Інтернет, зміцнювати співробітництво між правоохоронними органами з метою виявлення і захисту жертв, зокрема, за допомогою видалення з Інтернету дитячої порнографії, особливо зображень сексуальної наруги над дітьми [...] (ст. 9, п. b) [2].

На регіональному рівні Конвенцією Ради Європи про кіберзлочинність передбачено кримінальну відповідальність за правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем, включаючи дитячу порнографію. Договір є правовою основою для правоохоронних органів задля ефективного розслідування кіберзлочинів і збереження доказів у електронній формі; створює основу для міжнародного співробітництва між поліцейськими і судовими органами у справах, пов'язаних з комп'ютерними технологіями і скоєння злочинів проти дітей з використанням ІКТ [5].

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція) 2007 р. стала першим договором, спрямованим на вирішення питання захисту дітей від сексуального насильства в умовах викликів, пов'язаних з технічними досягненнями, і на визначення в якості злочину спокушання дітей у сексуальних цілях з використанням ІКТ, відомого як «грумінг». Конвенція охоплює сексуальне розбещення дитини в сім'ї або «колі довіри», а також дії, вчинені з комерційною метою та з метою отримання прибутку. Вона встановлює, що держави в Європі та поза її межами, мають прийняти конкретне законодавство, спрямоване на криміналізацію такої поведінки, і вжити заходів з акцентом на захищенні передусім найкращих інтересів дітей, щоб запобігти сексуальному насильству, а також захистити дітей-жертв і притягти винних до відповідальності. Це також сприяє розвитку міжнародного співробітництва для досягнення спільних цілей.

Серед іншого, Лансаротська конвенція встановлює, що: діти мають знати про ризики, пов'язані з сексуальною експлуатацією та сексуальним розбещенням, і мати можливість захистити себе; осіб, які працюють у тісному контакті з дітьми, потрібно перевіряти та навчати; програми або заходи втручання для злочинців (засуджених або потенційних) слід регулярно контролювати; слід заохочувати інформування про підозру в сексуальній експлуатації або сексуальному розбещенні; необхідно створити служби телефонної допомоги або допомоги в мережі Інтернет; створити програми підтримки жертв та їхніх сімей; надавати терапевтичну допомогу й екстерну психологічну допомогу; задіяти доброзичливі до дитини судові процеси для захисту жертви, її приватного життя, особистості та репутації (наприклад, кількість опитування дітей-жертв повинна бути обмежена, а самі

опитування повинні проводитися у спеціальному місці відповідними професіоналами) [4].

Означена тематика є центром уваги спеціалізованих інституцій та спеціально уповноважених осіб у сфері прав людини, зокрема: Управління Верховного комісара ООН з прав людини; спеціальних представників Генерального секретаря ООН, Спеціального представника Генерального секретаря з питань про насильство щодо дітей, Спеціального доповідача з питань про торгівлю дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, Спеціального доповідача з питань про заохочення і захист права на свободу думок і їх вільне вираження, які у своїх доповідях акцентують увагу на необхідності захисту дітей в Інтернет середовищі, необхідності розробки національних програм у цій сфері, створенні належних інституцій, проведенні просвітницьких заходів тощо.

Список використаних джерел:

1. Конвенция о правах ребенка. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml (дата звернення 18.11.20).
2. Дохинская декларация о включении вопросов предупреждения преступности и уголовного правосудия в более широкую повестку дня Организации Объединенных Наций в целях решения социальных и экономических проблем и содействия обеспечению верховенства права на национальном и международном уровнях, а также участию общественности. URL: https://www.unodc.org/documents/congress/Declaration/V1504153_Russian.pdf (дата звернення 19.11.20).
3. Декларация и План действий «Мир, пригодный для жизни детей». URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/worldchild.shtml (дата звернення 28.11.20).
4. Конвенция Совета Европы о защите детей от сексуальной эксплуатации и сексуального насилия URL: https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/Source/Assembly/Handbook_rus.pdf (дата звернення 28.11.20).
5. Convention on Cybercrime. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/libe/dv/7_conv_budapest_/7_conv_budapest_en.pdf (дата звернення 04.12.20).